

Kierownictwo duchowe – aspekt psychologiczny

Mgr Sławomir Stromski

„Nikt nie może zaniechać starań o własny wzrost ludzki i religijny; nikt też nie może polegać wyłącznie na sobie i samodzielnie kierować swoim życiem. Na żadnym etapie życia nie można uznać, że osiągnęło się taką pewność i gorliwość, iż nie trzeba już się szczególnie troszczyć o zachowanie wierności; nigdy też człowiek nie osiąga takiego wieku, w którym może uznać, że zakończył się proces jego dojrzewania. Istnieje pewien rodzaj młodości ducha, który nie przemija z czasem; wiąże się ona z tym, że na kolejnych etapach życia człowiek znajduje dla siebie nowe zadania, służenia i miłowania” [Jan Paweł II, *Vita Consecrata*, 70].

Jan Paweł II w tych słowach zwraca uwagę na potrzebę kierownictwa duchowego, które ma pomóc człowiekowi osiągnąć pełnię. Człowiek nie jest w stanie samodzielnie kierować swoim życiem. Potrzebuje metodycznego i regularnego duszpasterstwa indywidualnego, prowadzącego do doskonałości chrześcijańskiej, nazywanego kierownictwem duchowym. W centrum niego usytuowany jest człowiek ze swoją niepowtarzalną osobowością. Miejscem kierowania duszami jest Kościół, będący *unitas Spiritus Sancti* – wspólnotą uformowaną przez Ducha Świętego. Kościół jest narzędziem Ducha Świętego, który prowadzi dzieło odkupienia stąd prawdziwe życie duchowe ma do tego dzieła odniesienie zawsze i wszędzie. Z tego wynika, że kierownictwo duchowe jest funkcją Kościoła i jego magisterium. Dokonuje się z jego mandatu i zostało poddane jego prawom. Pozostaje ono zawsze w zależności od Ducha Świętego, który podporządkowuje je inicjatywie Boga i prymatowi łaski. Stawiając prymat łaski ponad ludzki wysiłek, odrzuca praktyczny pelagianizm, przeceniając wartość samego wysiłku. Chroni również życie duchowe przed mrzonkami stylu *alumbrados* i iluminizmu, pozostawiając je pod kontrolą Kościoła.

Kościół zawsze przypominał o niezbędności kierownictwa duchowego. Wynika ona chociażby z tego, że człowiek upadły w grzech i odkupiony powinien dokonywać rozeznania duchów, których działań doznaje. Rany spowodowane w ludzkiej naturze w wyniku grzechu pierwotnego i odnawiane występkami pokoleń, jak i naszymi własnymi, zaciemnienie ludzkiego umysłu i nacisk nieuporządkowanej pożądlivosti nad ludzką wolę, nie zostały całkowicie i po prostu zmienione przez zbawienną łaskę chrztu

w nowe życie. Męka Chrystusa zmieniła tylko jego znaczenie. Dlatego też odkupiony musi często odwoływać się do pomocy ludzi doświadczonych i roztropnych, aby jaśniej zobaczyć swoją sytuację i uporządkować własne życie duchowe. Owa niezbędność wynika również z natury samego życia duchowego. W swoim fundamentalny znaczeniu jest ono proste, bo jest to życie w Bogu, przez łaskę krzyża i w naśladowaniu Chrystusa. Jednak życie wiarą zagrożone jest wieloma kryzysami stąd człowiek potrzebuje obecności kierownika duchowego, który nie pozwoli mu pobić.

Przykłady osób św. Teresy z Lisieux czy św. Ignacego Loyola pokazują, że nie każdy odczuwa potrzebę kierownictwa duchowego, gdyż dzięki łasce sami odnajdują drogę.

Kierownictwo duchowe ściśle łączy się z osobą kierownika duchowego. Działa on zawsze, jako narzędzie Kościoła, który naucza i kieruje. Jest narzędziem Ducha Świętego królującego w Kościele. Ważne jest, aby pełniąc swoje zadanie żył zgodnie z wymogami Kościoła i działał w Duchu Świętym. Powinien być również świadom ubóstwa swojej wiedzy i osobistych doświadczeń, gdyż dusza drugiego człowieka i drogi, po których Bóg ją wiedzie, będą mu się zawsze jawić, jako tajemnica, której prawdziwy sekret ciągle będzie mu umykał.¹

Kierownictwo duchowe, podlega również prawom każdego procesu psychologicznego, do których należą: identyfikacja i integracja własnego „ja”; otwarcie i umiejscowienie w grupie poprzez uspołecznienie, odkrycie i opracowanie własnego planu życia, odkrycie Boga i kształtowanie religijności autentycznej, harmonizującej ze wzrastaniem osoby.

Znajomość dynamizmów i struktur psychologicznych, które są niejako substratem kierownictwa duchowego, może okazać się rzeczą przydatną do jego pełnego wykorzystania. Od strony psychologicznej istotne znaczenie posiada szeroko rozumiany kontekst kierownictwa duchowego, a zwłaszcza czynniki podmiotowe i środowiskowe.

Czynniki podmiotowe wyznacza ludzka potencjalność, którą człowiek wnosi do powołania oraz modyfikuje w toku własnego rozwoju w życiu. Do tej grupy należą:

1. zadatki wrodzone i nabytki rozwojowe; odpowiednio ukształtowane schematy poznawczego ujmowania, odczuwania i działania: modele znaczeń, struktury wyobrażeń, schematy emocjonalne, zdolności, sprawności, wzorce działania, szczególna podatność na określone kategorie bodźców.

---

¹ Prusak J., Sztuka kierownictwa duchowego, Praca zbiorowa, Kraków 2007

2. dojrzewanie; przechodzenie od form pierwotnie prostych i coraz bardziej złożonych do mechanizmów specyficznie ludzkich, transgresyjnych. W kontekście kierownictwa duchowego szczególnie istotne jest dojrzewanie w zakresie struktur psychiczno – społeczno - duchowych. Przejawia się ono m.in. poprzez mechanizmy odbioru oddziaływań ludzi oraz rzeczy, doświadczenie, zaangażowanie, internalizacje.
3. potencjalność w rozwoju, czyli strefa najbliższego rozwoju. Człowiek jest w drodze, ma za sobą i ma przed sobą. Na strefę najbliższego rozwoju składają się możliwości rozwojowe typu „tu”, „lub”, „już wkrótce”. Wyraża się ona wrażliwością i otwartością człowieka na specyficzne wpływy i sygnały oraz gotowością do kształtowania określonych kompetencji.

Potencjał podmiotowy nie funkcjonuje autonomicznie, ale w określonych strukturach zewnętrznych, definiowanych przez środowisko życia człowieka. Do specyficznych zewnętrznych korelatów kierownictwa duchowego należą:

1. otoczenie, czyli środowisko przyrodniczo - fizyczne, społeczno - historyczne i Kulturowo - symboliczne, głównie w warstwie bezpośrednio najbliższej człowiekowi, np. wspólnota zakonna, ale także w tej dalszej, z którą człowiek nie kontaktuje się bezpośrednio, ale podlega jej wpływom, np. diecezja, Kościół, państwo.
2. wychowanie (formacja), czyli proces kształtowania określonych kompetencji, wprowadzanie w zasady preferencji oraz styl życia, człowiek nasiąknie sensem i znaczeniem wspólnoty, do której przynależy.
3. uczenie się, czyli sposób konstruowania własnych struktur psychicznych przy pomocy odpowiedniej reaktywności na bodźce zewnętrzne.²

Człowiek od momentu narodzin jest „homo viator”. Celem jego wędrowania jest spotkanie z kochającym Bogiem. Podczas wędrówki podatny jest na różnego rodzaju problemy emocjonalne i duchowe dotyczące najgłębszych ludzkich spraw, z którymi nie jest sobie sam w stanie poradzić. Kościół ofiarowuje mu pomoc. Jest nią kierownik duchowy, który poświęcając mu czas i siły naprowadzi go na właściwy tor.

---

² Zarzycka B., Psychologiczne aspekty kierownictwa duchowego kobiet konsekrowanych, www.ost.sds.pl